Advances in Science and Education, 2026, 42–46

doi: 10.70728/edu.v02.i04.010
Volume 02, Issue 04
ISSN: 3060-5415
Paper

PAPER

NEMIS TILINI MASOFAVIY O‘QITISHDA INTERAKTIV VOSITALARNING ROLI

Bektosheva Shahnoza Komron qizi[1,*]

[1]Qo‘qon Davlat Universiteti nemis tili o‘qituvchisi

*bektoshevashakhnoza@gmail.com

Abstract

Ushbu maqola nemis tilini masofaviy o‘qitishda zamonaviy interaktiv texnologiyalarning o‘rni va samaradorligini tadqiq etadi. Masofaviy ta’lim sharoitida talabalarning lisoniy kompetensiyalarini shakllantirishda duch keladigan to‘siqlar, xususan, til o‘rganishdagi xavotir va motivatsiya pasayishi kabi muammolar tahlil qilingan. Tadqiqotda interaktiv platformalar (LMS, geymifikatsiya, sun’iy intellekt) yordamida nemis tili grammatikasi va nutqini o‘rgatishning metodik usullari yoritilgan. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, interaktiv vositalar nafaqat bilimlarni mustahkamlaydi, balki talabalardagi psixologik to‘siqlarni bartaraf etishga ham xizmat qiladi.

Key words: masofaviy ta’lim, nemis tili, interaktiv vositalar, til o‘rganish xavotiri, sun’iy intellekt, geymifikatsiya, raqamli didaktika.

Kirish

Bugungi kunda raqamli transformatsiya ta’lim paradigmasini tubdan o‘zgartirib yubordi. Xususan, nemis tilini ikkinchi xorijiy til (Deutsch als Fremdsprache) sifatida masofaviy o‘qitish o‘zining metodik va lingvistik murakkabliklari bilan ajralib turadi. Nemis tili o‘zining qat’iy sintaktik qurilishi, artikllarning murakkab tizimi va fe’l grammatikasining flektiv xususiyatlari bilan talabalarda ma’lum darajada kognitiv yuklamani (cognitive load) yuzaga keltiradi. An’anaviy auditoriyada o‘qituvchi talabaning diqqatini bevosita nazorat qila olsa, masofaviy formatda bu vazifa texnologik va metodik vositalar zimmasiga tushadi.

Masofaviy ta’limda ”interaktivlik”tushunchasi shunchaki texnik platformalardan foydalanish emas, balki talabaning dars materialiga bo‘lgan emotsional va kognitiv sotsializatsiyasini ta’minlashdir. Muammo shundaki, ko‘p hollarda masofaviy darslar bir tomonlama ma’ruza shakliga aylanib qoladi, bu esa talabalarda darsga nisbatan qiziqishning yo‘qolishiga va lingvistik to‘siqlarning (linguo-cultural barriers) shakllanishiga olib keladi. Ushbu maqolada biz masofaviy nemis tili

Compiled on: March 4, 2026.
Copyright: ©2026 by the authors. Submitted to Advances in Science and Education for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) 4.0 license.

darslarini interaktiv vositalar, geymifikatsiya, sun'iy intellekt va shakllantiruvchi baholash orqali qanday qilib yuqori samaradorlikka olib chiqish mumkinligini ilmiy jihatdan tahlil qilamiz. Shuningdek, tadqiqotda nemis tili grammatikasining murakkab qismlari, xususan, passiv nisbatni o'qitishda interaktiv vositalarning o'rni va talaba psixologiyasidagi xavotir hissini kamaytirish mexanizmlari batafsil yoritiladi.

Adabiyotlar tahlili

Xorijiy tillarni masofaviy o'qitishda interaktivlik masalasi ham jahon, ham mahalliy olimlar tomonidan keng tadqiq etilgan.

Xalqaro tajriba va nazariy asoslar. Raqamli ta'limning asosi sifatida Siemens (2005) tomonidan ilgari surilgan Konnektivizm nazariyasini olish mumkin. Ushbu nazariyaga ko'ra, o'rganish jarayoni turli axborot tugunlarini bir-biriga bog'lashdan iborat. Nemis tilini o'qitishda bu tugunlar o'qituvchi, talaba, interaktiv platforma va real lingvistik kontekstdir. Garrison, Anderson va Archer (2000) tomonidan ishlab chiqilgan "Community of Inquiry"(CoI) modeli esa masofaviy ta'limda uchta asosiy element: ijtimoiy mavjudlik (social presence), o'qituvchi mavjudligi (teaching presence) va kognitiv mavjudlik (cognitive presence) birligini talab qiladi. Nemis tilidagi murakkab konstruksiyalarni, masalan, passiv nisbatni o'qitishda ushbu uchala elementning uyg'unligi talabaning materialni chuqur anglashini ta'minlaydi.

Til o'rganishdagi xavotir va psixologik omillar. Xalqaro olimlardan Horwitz (1986) xorijiy tilni o'rganishdagi xavotirni (FLA) darsdagi eng katta to'siq deb atagan. Ushbu g'oyani mahalliy olim U. Islomov (2025) zamonaviy masofaviy ta'lim sharoitida rivojlantirib, xavotir hissi talabaning kognitiv resurslarini bloklab qo'yishini ta'kidlaydi (Islomov, "Understanding foreign language anxiety and its impact on learning"). Islomovning fikricha, universitet talabalari orasida bu xavotirni yengish uchun "xatosiz muhit"(safe-to-fail environment) yaratish kerak, bunga esa interaktiv vositalar orqali erishish mumkin (Исломов, "Overcoming foreign language anxiety in university students"). Ayniqsa, muhandislik yo'nalishi talabalarida nemis tili kabi murakkab tizimni o'rganishda texnik qo'rquv va lingvistik xavotir o'zaro qo'shilib ketadi (Utkirjon, "Exploring Foreign Language Anxiety in technical higher education: evidence from engineering students").

Grammatika va sintaktik tahlilning o'rni. Nemis tili grammatikasida passiv nisbat (Passiv) va uning formal-sintaktik jihatlari muhim o'rin tutadi. M. Bektoshev (2022) passiv nisbatning tarjimadagi o'rni va uning sintaktik tabiatini tahlil qilar ekan, bu kategoriyaning nafaqat til o'rganishda, balki madaniyatlararo muloqotda ham muhim ekanligini isbotlaydi (Odilbek ogli, "Passive Voice in translation"; "Formal and Syntactic Aspects of the passive voice"). Bektoshevning ta'kidlashicha, passiv konstruksiyalarni masofaviy o'qitishda interaktiv vizuallashtirish vositalari talabaga gapning mantiqiy markazini aniqlashga yordam beradi.

Yumor va madaniyatlararo muloqot. Darsda interaktivlikni ta'minlovchi yana bir omil — bu yumordir. M. Bektoshev (2025) yumorning kognitiv asoslarini o'rganib, uning til o'rganuvchilar diqqatini jamlashdagi rolini yoritib beradi (Bektoshev, "Cognitive Justification of Humour in modern linguitics"). Shuningdek, yumor orqali madaniyatlardagi farqlarni tushuntirish talabalarda pragmalingvistik kompetensiyani shakllantiradi (Bektoshev, "Yumor va madaniyatlardagi farqlar: pragmalingvistik nuqtai nazardan dialogic nutq tahlili"). Buni M. Islomova (2026) tomonidan tadqiq etilgan sun'iy intellekt (ChatGPT) imkoniyatlari bilan boyitish mumkin; AI talaba bilan nemis tilida hazil qila olishi yoki madaniy farqlarni tahlil qilib berishi darsning interaktivligini eng yuqori nuqtaga olib chiqadi (Madinakhon, "Artificial Intelligence in language learning: a case study of chatgpt").

Metodologiya

Ushbu tadqiqot 2024-2026-yillar davomida Toshkent va Qo'qon shaharlaridagi oliy o'quv yurtlarida tashkil etilgan nemis tili kurslari doirasida o'tkazildi. Tadqiqotning metodologik asosi sifatida miqdoriy va sifat tahlil usullari tanlab olindi. Dastlab, tadqiqot uchun 180 nafar talaba tanlab olindi va ular ikki asosiy guruhga ajratildi:

Nazorat guruhi (80 nafar): Ushbu guruhda nemis tili an'anaviy masofaviy usulda, ya'ni asosan Zoom ma'ruzalari va standart darsliklar asosida o'tildi. Tajriba guruhi (100 nafar): Bu guruhda dars jarayoni to'liq interaktiv vositalar va innovatsion pedagogik

texnologiyalar bilan boyitildi.

Metodik jarayon bir necha bosqichdan iborat bo‘ldi: Birinchi bosqichda talabalar bilan muloqotni interaktiv qilish uchun Miro va Padlet virtual doskalari joriy etildi. Bu platformalar talabalarga real vaqt rejimida nemis tili grammatikasining sintaktik modellarini qurish imkonini berdi. Masalan, passiv nisbatni o‘rganishda Bektoshev (2022) tavsiya etgan formal-sintaktik tahlil uslubi asosida talabalar gap bo‘laklarini vizual bloklar ko‘rinishida birlashtirdilar.

Ikkinchi bosqichda geymifikatsiya elementlari qo‘shildi. Kahoot! va Quizizz platformalari orqali nemis tili lug‘ati va artikllar tizimi bo‘yicha har dars yakunida musobaqalar o‘tkazildi. Bektoshev (2025) ta’kidlaganidek, shakllantiruvchi baholash talabalarda motivatsiyani oshirib, ularni o‘z xatolari ustida ishlashga undadi.

Uchinchi bosqichda Sun’iy intellekt (AI) integratsiyasi amalga oshirildi. Madinakhon Islomova (2026) tajribasidan kelib chiqib, talabalarga ChatGPT bilan nemis tilida muayyan ijtimoiy rollar (masalan, turizm sohasida mijoz va xodim muloqoti) doirasida dialog qurish topshirig‘i berildi. Bu jarayon talabalarning turizm sohasidagi bilimlarini (Bektoshev, 2021) til o‘rganish bilan bog‘lashga xizmat qildi.

Natijalar

Olti oylik tajriba-sinov ishlari yakunida olingan natijalar interaktiv vositalarning samaradorligini to‘liq isbotladi. Miqdoriy tahlillar shuni ko‘rsatdiki, tajriba guruhidagi talabalarning o‘rtacha o‘zlashtirish ko‘rsatkichi nazorat guruhiga qaraganda 28.5% ga yuqori bo‘ldi.

Grammatik kompetensiya bo‘yicha: Talabalar nemis tilidagi eng murakkab mavzulardan biri bo‘lgan passiv nisbatni (Passiv) qo‘llashda kamroq xatoga yo‘l qo‘ya boshladilar. Nazorat guruhida passiv konstruksiyalarni to‘g‘ri shakllantirish ko‘rsatkichi 56% ni tashkil etgan bo‘lsa, tajriba guruhida (Miro va AI qo‘llanilgan guruh) bu ko‘rsatkich 89% ga yetdi. Bu natija Bektoshevning (2022) sintaktik tahlil bo‘yicha nazariy gipotezalarining amaliy isbotidir.

Psixologik holat va xavotir darajasi: Islomov (2025) tomonidan taklif etilgan xavotir o‘lchash shkalasi (FLCAS) natijalariga ko‘ra, interaktiv darslarda qatnashgan talabalarda til o‘rganish qo‘rquvi 42% ga kamaygan. Talabalar interaktiv o‘yinlar va AI bilan muloqot davomida o‘zlarini erkin his qilishganini, xato qilishdan qo‘rqmasliklarini bildirishgan.

Leksik boylik va nutqiy faollik: Quizlet va ChatGPT dan foydalanish natijasida tajriba guruhidagi talabalarning faol lug‘at boyligi nazorat guruhidagilarga qaraganda 1.5 baravar tezroq o‘sdi. Ayniqsa, turizm va madaniyatlararo muloqotga oid terminlarni o‘zlashtirishda yuqori samaradorlik kuzatildi, bu esa darsga kiritilgan kognitiv yumor va madaniy kontekstning natijasidir (Bektoshev, 2024, 2025).

Muhokama

Olingan natijalar masofaviy ta’limda interaktivlikning ahamiyatini yangi rakursdan yoritib beradi.

Sintaktik aniqlik va vizualizatsiya. Tadqiqotimiz shuni ko‘rsatdiki, nemis tili grammatikasining ”quruq”qoidalari interaktiv vizualizatsiya orqali ”jonli”ko‘nikmaga aylanadi. Bektoshev (2022) ishlari asosida darsga kiritilgan sintaktik tahlil mashqlari talabalarga nemis tilidagi gap tartibini mantiqiy model sifatida ko‘rish imkonini berdi. Bu esa masofaviy ta’limda mavhum tushunchalarni (masalan, agent va ob’ekt munosabati) anglashdagi qiyinchiliklarni bartaraf etdi.

Psixologik to‘siqlarni yengishda ”Xatosiz muhit”strategiyasi. Islomovning (2025, 2026) xavotir hissi haqidagi fikrlari bizning natijalarimiz bilan to‘liq mos keladi. Masofaviy darslarda interaktiv vositalar (Kahoot, AI) ”baholash”funksiyasidan ko‘ra ”qo‘llab-quvvatlash”funksiyasini ko‘proq bajardi. Bektoshev (2025) taklif etgan shakllantiruvchi baholash (formative assessment) darsni talaba uchun stressli imtihondan qiziqarli o‘yinga aylantirdi.

Sun’iy intellekt va madaniyatlararo muloqot. Madinakhon Islomova (2026) ta’kidlagan AI imkoniyatlari bizning tadqiqotimizda til muhitini yaratishda asosiy bo‘ldi. Talabalar ChatGPT bilan nemis tilida muloqot qilar ekanlar, nafaqat tilni, balki Bektoshev (2024) yoritgan madaniyatlararo pragmatik nozikliklarni ham o‘rgandilar. Bu esa masofaviy ta’limning eng katta kamchiligi — jonli muloqot yetishmasligini qisman bo‘lsa-da qopladi. Xulosa. Tadqiqot yakunlari nemis tilini masofaviy o‘qitishda interaktiv vositalar shunchaki

yordamchi texnologiya emas, balki ta’lim sifatini ta’minlovchi fundamental komponent ekanligini ko‘rsatdi. O‘tkazilgan tahlillar asosida quyidagi yakuniy xulosalarga kelindi:

Birinchidan, interaktiv platformalar (Miro, Quizlet) nemis tilining murakkab sintaktik tuzilmalarini, xususan, passiv nisbatni o‘zlashtirish samaradorligini 30% dan ko‘proqqa oshiradi. Bu esa darsda vizuallashtirishning kognitiv ahamiyatini yana bir bor isbotlaydi.

Ikkinchidan, Islomov (2025, 2026) tadqiqotlarida qayd etilgan til o‘rganish xavotiri (FLA) interaktiv va geymifikatsiyalashgan dars muhitida sezilarli darajada (40% dan ortiq) pasayadi. Talabalarning darsdagi ishtiroki passiv tinglovchidan faol sub’yektga aylanadi.

Uchinchidan, sun’iy intellekt va chatbotlar masofaviy ta’limda ”individual o‘qituvchi”vazifasini o‘taydi. Islomova (2026) aytganidek, AI bilan muloqot talabalarda nutqiy ko‘nikmalarni shakllantirish bilan birga, Bektoshev (2024, 2025) ta’kidlagan madaniyatlararo yumor va pragmatik bilimlarni mustahkamlaydi.

To‘rtinchidan, shakllantiruvchi baholash (Bektoshev, 2025) masofaviy ta’limda talabalarni dars jarayoniga ”bog‘lab turuvchi”asosiy motivatsion vosita bo‘lib xizmat qiladi.

Amaliy tavsiya sifatida aytish mumkinki, nemis tili o‘qituvchilari masofaviy darslarda faqat ma’ruza bilan cheklanmasdan, AI vositalarini, interaktiv doskalarni va darsga emotsional rang beruvchi yumoristik elementlarni integratsiya qilishlari shart. Bu yondashuv O‘zbekiston oliy ta’limida nemis tili o‘qitish sifatini yangi bosqichga olib chiqadi.

References

1. Bektoshev, Mubashirkhon. ”Cognitive Justification of Humor in Modern Linguistics.”Maktabgacha va Maktab Ta’limi Jurnali, vol. 3, no. 6, 5 June 2025.

2. Bektoshev, Mubashirxon Odilbek ogli. ”EVALUATING THE IMPACT OF FORMATIVE ASSESSMENT ON STUDENT MOTIVATION AND LEARNING OUTCOMES.”CONFERENCE OF INNOVATIVE HORIZONS IN SCIENCE & ENGINERING, vol. 1, no. 2, 31 Oct. 2025, pp. 67-71.

3. Bektoshev, Mubashirxon. ”THE REFORMATIONS IN THE FIELD OF TOURISM AND ITS ROLE IN THE DEVELOPMENT OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN.”UZBEKISTAN ON THE WAY TO THIRD RENAISSANCE: HARMONY OF THNOCULTURAL, HISTORICAL AND ECONOMIC ASPECTS, vol. 10, 2021, p. 001047.

4. Bektoshev, Mubashirxon. ”Yumor va madaniyatlardagi farqlar: pragmalingvistik nuqtai nazardan dialogik nutq tahlili.”University Research Base, 18 Apr. 2024, pp. 978-981.

5. Garrison, D. R., Anderson, T., & Archer, W. ”Critical inquiry in a text-based environment: Computer conferencing in higher education.”The Internet and Higher Education, vol. 2, no. 2-3, 2000, pp. 87-105.

6. Horwitz, E. K., Horwitz, M. B., & Cope, J. ”Foreign language classroom anxiety.”The Modern Language Journal, vol. 70, no. 2, 1986, pp. 125-132.

7. Исломов, Уткиржон. ”OVERCOMING FOREIGN LANGUAGE ANXIETY IN UNIVERSITY STUDENTS.”Interpretation and Researches, vol. 6, no. 52, 2025.

8. Исломов, Уткиржон. ”UNDERSTANDING FOREIGN LANGUAGE ANXIETY AND ITS IMPACT ON LEARNING.”Свет науки, vol. 8, no. 43, 2025.

9. Madinakhon, Islomova. ”ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN LANGUAGE LEARNING: A CASE STUDY OF CHATGPT.”Advances in Science and Education 2.03 (2026): 32-36.

10. Odilbek ogli, Mubashirxon Bektoshev. ”FORMAL AND SYNTACTIC ASPECTS OF THE PASSIVE VOICE.”Web of Scientist: International Scientific Research Journal, vol. 3, no. 6, 2022, pp. 1556-1559.

11. Odilbek ogli, Mubashirxon Bektoshev. ”PASSIVE VOICE IN TRANSLATION.”Web of Scientist: International Scientific Research Journal, vol. 3, no. 6, 2022, pp. 1605-1608.

12. Siemens, G. ”Connectivism: A learning theory for the digital age.”International Journal of Instructional Technology and Distance Learning, vol. 2, no. 1, 2005, pp. 3-10.

13. Utkirjon, Islomov. ”EXPLORING FOREIGN LANGUAGE ANXIETY IN TECHNICAL HIGHER EDUCATION: EVIDENCE FROM ENGINEERING STUDENTS.”Advances in Science and Education 2.03 (2026): 45-52.